

Olga FyłypecNarodowy Uniwersytet Lwowski im. Iwana Franki
ORCID 0000-0002-4161-408X

JAK STUDENCI NAZYWAJĄ UKRAIŃCA I POLAKA (NA MATERIALE DANYCH ANKIETOWYCH Z OŚMIU POLSKICH UNIWERSYTETÓW)

Wprowadzenie

Do zakresu badań nad polskim językowym obrazem świata należą m.in. sposoby nominacji Polaka i Ukraińca. Wyekscerpowane z ankiet – jako tekstów wywołanych [Bartmiński 2014a] – odpowiedniki wspomnianych nazw wskazują na stereotypowe wyobrażenia o narodowościach funkcjonujące w zbiorowej świadomości użytkowników języka polskiego. Różne sposoby nazywania Polaka/Ukraińca – należące do treści stereotypu – aktualizują również informację o punkcie widzenia¹, perspektywie interpretacyjnej oraz uwidaczniają podmiot interpretujący [Bartmiński 2007]. Kwestią istotną w badaniach cech stereotypowych, których wykładnikami są ankietowe odpowiedniki etnonimów *Polak* i *Ukrainiec*, jest uwzględnienie zarówno podejścia autostereotypowego, jak i heterostereotypowego [Bartmiński 2007]. W ujęciu autostereotypowym mamy do czynienia z nazwami i wyeksponowanymi przez nie cechami o sobie (Polakach), w ujęciu zaś heterostereotypowym – z nazwami i wyeksponowanymi przez nie cechami o innych (Ukraińcach).

Na temat rekonstrukcji auto- i heterostereotypów Polaka i Ukraińca na podstawie ankiet napisano już kilka artykułów [Bartmiński 2006, 2014b;

¹ Instrumentarium etnolingwistyczne do opisu językowego obrazu świata i jego składników zawiera pojęcie „punkt widzenia”, przez który rozumie się „czynnik podmiotowo-kulturowy, decydujący o sposobie mówienia o przedmiocie, w tym m.in. o kategoryzacji przedmiotu, wyborze cech, które są o przedmiocie orzekane w konkretnych wypowiedziach i utrwalone w znaczeniu” [Bartmiński 2007: 78]. Nierozłącznie związanym z przyjętym „punktem widzenia” i częściowo będącym jego rezultatem jest zjawisko „perspektywy” rozumiane w etnolingwistyce jako „zespół właściwości struktury semantycznej słów” [Bartmiński 2007: 78].

Paławska 2009; Szadura 1993; Krawczuk 2008; Fyłypec 2020; Fyłypets' 2019a, 2019b]. Jednak tylko w niektórych pracach uwzględnione zostały odpowiedniki wspomnianych etnonimów uzyskane na podstawie badań ankietowych [Krawczuk 2008; Fyłypec 2020]. W artykule A. Krawczuk zebrała m.in. odpowiedniki nazwy *Polak* funkcjonujące wśród młodzieży ukraińskiej ze Lwowa [Krawczuk 2008]. Zastępniki słów *Polak/Ukrainiec* zaproponowane przez studentów poznańskich i lubelskich oraz zachodzące różnice – na zachodzie i wschodzie Polski – w nazywaniu Ukraińca są fragmentem analizy artykułu O. Fyłypec [Fyłypec 2020]. W polskim i ukraińskim językoznawstwie brakuje jednak opracowania skupionego na przedstawieniu tak zwanych synonimów (rozumianych szeroko) wyrazów *Polak* i *Ukrainiec* w języku współczesnej polskiej młodzieży studenckiej z różnych regionów kraju.

Zatem głównym celem niniejszego artykułu jest przedstawienie zestawu wyłaniających się z ankiet odpowiedników nazw *Polak* i *Ukrainiec*, które istnieją w świadomości językowej współczesnej polskiej młodzieży. Realizacja postawionego celu przewiduje wskazanie ewentualnych różnic w nominacji Ukraińca w zależności od geograficznego usytuowania respondentów oraz oddalenia od granicy z Ukrainą. Poprzez konfrontację auto- i heterostereotypowych jednostek językowych celowe wydaje się zwrócenie uwagi na zasób leksykalny odzwierciedlający zakorzenioną w świadomości młodzieży opozycję „swój – obcy/inny”.

Materiał badawczy obejmuje odpowiedzi z przeprowadzonych w środowisku polskich studentów 2390 ankiet (1195 ankiet badających autostereotyp Polaka i 1195 badających heterostereotyp Ukraińca). Respondentami było 1195 studentów z 8 polskich uczelni, m.in.: 166 studentów Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, specjalizacja lingwistyka praktyczna i copywriting; 140 studentów Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Wrocławskiego, specjalizacja filologia polska; 128 studentów Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego, specjalizacja filologia polska, oraz studenci studiów podyplomowych: 197 studentów Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego, specjalizacja logopedia oraz filologia polska; 117 studentów Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego, specjalizacja edytorstwo i antropologiczno-kulturowa; 110 studentów Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, specjalizacja filologia polska i filologia hiszpańska; 197 studentów Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Rzeszowskiego, specjalizacja filologia germańska, lingwistyka stosowana, dziennikarstwo i komunikacja społeczna; 140 studentów Wydziału Filologii Polskiej i Klasycznej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Tak więc w badaniach zostały uwzględnione polskie miasta: Kraków, Łódź, Wrocław, Poznań, Katowice, Rzeszów, Lublin oraz Toruń. Wszyscy respondenci stanowią jednolite grupy środowiskowe – są studentami kierunków humanistycznych, a ich liczba w każdej z badanych grup przekracza próg 100 respondentów, co zapewnia wiarygodność przedstawionej analizy [Bartmiński 2014].

Studenci mieli udzielić odpowiedzi na następujące pytania otwarte: „Proszę podać wyrazy, których Pan(i) (albo ktoś inny) używa zamiast słowa Polak” i „Proszę podać wyrazy, których Pan(i) (albo ktoś inny) używa zamiast słowa Ukrainiec”. Łącznie zbadano 2946 jednostek, które studenci uważają za tak zwane odpowiedniki (zastępniki) słów *Polak/Ukrainiec*. Wśród studenckich synonimów wyrazów *Polak/Ukrainiec* znajdują się leksemy jednowyrazowe lub wyrażenia dwuelementowe czy jeszcze bardziej rozbudowane. Oprócz tych właściwych jednostek badawczych (synonimów, zastępników) jako materiał w artykule uwzględnia się również wypowiedzenia lub ich części jako reakcje na pytanie o synonim, które są dodatkowymi komentarzami lub wyjaśnieniami na temat tego, jak i dlaczego respondent nazywa Polaka i Ukraińca. Osoby ankietowane, jak wykazują obserwacje materiału badawczego, dość swobodnie rozumieją pojęcie „synonim”, ponieważ jako zastępniki nazwy *Polak/Ukrainiec* podają także formy fleksyjne wyrazów, antroponimy, peryfrazy, czasem też takie leksemy lub wyrażenia, które jedynie kojarzone są z etnonimami *Polak/Ukrainiec* i nie należą do synonimów właściwych (w ich wąskim rozumieniu językoznawczym).

Sposoby nazywania Polaka

Warto odnotować, że ten punkt ankiety wypełniło 927 (77,6%) respondentów, nie wypełniło go jednak aż 268 (22,4%) osób. W odpowiedzi na to pytanie respondenci zaproponowali łącznie 2016 jednostek badawczych – synonimów. Najwyższą pozycję wśród innych odpowiedników nazwy *Polak* zajmuje leksem *Polaczek* (321)² pojawiający się we wszystkich grupach respondentów. Przy odnotowaniu tego słowa respondenci czasem dodają swoje własne kwalifikatory: *pogardliwie* (2) (P³, Rz), *używane negatywnie* (2) (P, L), *obraźliwie* (2) (P, K), *wartościowane ujemne* (L), *ironicznie* (T), *prześmiewczo* (T), *złośliwie* (Ł), *kpiąco* (Ł), *to słowo jest nacechowane negatywnie* (Ł), *ukazuje wady* (Ł). Jeden respondent z Rzeszowa tłumaczy: *niektórzy używają słowa wulgarnie o kimś za granicą, który wraca do Polski i chwali się, że na wszystko go stać* (Rz). Jedna odpowiedź z grupy katowickiej zawiera informację, że wyraz *Polaczek* został *zastyszany w Internecie* (K). Słowo *Polaczek* jako synonim wyrazu Polak rejestruje tylko jeden słownik synonimów języka polskiego wraz z kwalifikatorem – *pogardliwie* [Broniarek 2005: 532]. 14 razy respondenci krakowscy, poznańscy, łódzcy, katowiccy oraz rzeszowscy piszą, że używają tylko wyrazu *Polak* (14) (Kr, P, Ł, K, Rz). Wśród studenckich odpowiedników nazwy *Polak* znalazły się również formy fleksyjne liczby mnogiej, np. *Polacy* (6) (W, Ł, Rz, P, T), *Polaki* (6) (Kr, Ł, L, W), derywaty

² W nawiasach podaję liczbę odpowiedników nazw *Polak/Ukrainiec* wyłonionych z odpowiedzi studentów.

³ Rozwiązanie skrótów zob. pod tekstem artykułu.

Polaczki (12) (W, K, L, P) (*obraźliwie* (2) (P, L), *Polaczka* (2) (Ł, K), *Polaczyna* (W). Sporadycznie studenci podają synonimy określające Polaka zagranicznego: *Polonus*⁴ (6) (K, P, L, Ł), *Polonia* (2) (L, Ł). Do nazywania Polaka studenci proponują też formacje dwuczłonowe: *Polak-cebulak* (5) (L, P), *Polaki-Cebulaki* (9) (W, Kr, Rz, K), *Polaczek-cebulaczek* (19) (W, Ł, Rz, L, T). Jeden student z Łodzi podaje definicję jednostki *Polaczek-cebulaczek*: *osoba chcąca oszczędzić za wszelką cenę, nawet oszukując* (Ł).

Wysokie notowanie we wszystkich grupach objętych badaniami ma słowo *cebulak* (212). Przy wskazywaniu wyrazu *cebulak* w grupach z Katowic, Lublina i Krakowa pojawiają się również kwalifikatory, szersze konteksty wyjaśniające istotę znaczenia czy dodatkowe konotacje stylistyczne, emocjonalne, ekspresywne: *autoironicznie* (K), *jest ono użyte jako określenie pejoratywne, być może także żartobliwe* (K), *potocznie* (L), *obraźliwe* (L), *określenie pogardliwe, używane w stosunku do osoby reprezentującej najgorsze cechy narodowe* (Kr). Używając odpowiednika *cebula* (59) (W, Rz, K, P, Ł, L) do nazwy Polak, respondenci dodają: *żartobliwe określenie* (W), *tego wyrażenia używają osoby, które są negatywnie nastawione, osoba, która chce jak najwięcej jak najmniejszym kosztem* (K). Dwa razy pojawia się forma zdrobniła w liczbie mnogiej – *cebulaczki* (2) (K). Wyrazów *cebula*, *cebulaczek* Polacy używają na określenie osoby wywodzącej się ze wsi i nieumiejącej się zachować.

Kolejny szereg jednostek do nazywania Polaka tworzą antroponimy, wśród których wyodrębniają się imiona żeńskie i męskie. Najczęściej respondenci podają polskie imiona *Janusz* (223) i *Grażyna* (116). W jednej odpowiedzi mogły się zdarzyć dwa imiona jednocześnie, przy czym respondenci podkreślają: *są to określenia, które przedstawiają bardzo prostych, pazernych, niewykształconych ludzi bez ambicji* (P), *prześmiewczo, jako symbole typowych Polaków* (L). Wymieniając imię *Janusz*, respondenci dodają: *typowy* (W, L), *stereotypowo* (Rz), *jako potoczne, żartobliwo-ironiczne określenie osoby reprezentującej stereotypowe cechy Polaka* (P), *starszy mężczyzna, skąpy* (K), *Janusze biznesu* (W), *typowy polski mąż* (T). Imieniu *Grażyna* towarzyszą następujące informacje: *typowa polska żona* (K), *starsza, skąpa kobieta* (K), *potoczne* (L), *określenie kolokwialne, pejoratywne* (L). Inne antroponimy podane w ankietach to: *Karyna* (25) (*młoda, agresywna, wulgarna osoba*) (K), *Brajan* (11), *Brejanek* (2) (P), *Dżesika* (14) (L, Ł, W, P, K, P, T), *Seba* (21) (W, Rz, L, Ł, P, T), *Sebiks* (3) (Rz, Ł) (*komicznie*) (Ł), (*żartobliwie*) (Ł), *Halina* (7) (W, Ł, K, Rz, T), *Piotr* (4) (Rz, T), *Adrian* (K), *Mariola* (L). Studenci z Rzeszowa, Lublina i Krakowa podają polskie nazwiska jako odpowiedniki nazwy *Polak*: *Kowalski* (2) (Rz, L), *Kaczyński* (Kr), *Lewandowski* (Kr). Warto dodać, że *Kowalski* to jedno z najczęstszych polskich nazwisk, a nazwiska *Kaczyński*, *Lewandowski* przedstawiają bardzo znanych Polaków.

⁴ Warto zaznaczyć, że jeden ze słowników synonimów rejestruje wyraz *Polonus*, ale bez wyjaśnienia znaczenia i bez jakiegokolwiek kwalifikatora [Broniarek 2005: 532].

Kategoryzację geograficzną odzwierciedlają wyrażenia ze wszystkich grup respondentów – *mieszkaniec Polski* (45) oraz *osoba z Polski* (5) (W, Rz, L, Kr, T), *osoba zamieszkała w Polsce* (K), *mieszkaniec kraju nad Wisłą* (Rz), *osoba urodzona w Polsce* (2) (K, T). Sporadycznie ankietowani wymieniają nazwy mieszkańców miast i regionów Polski, takie jak: *warszawiak* (5) (Rz, L, Ł, T), *łódzianin* (Ł), *nadwiślanin* (3) (Rz, K, Ł), *Mazur* (W), *Ślązak* (T), *Kujawiak* (L).

Spośród studenckich odpowiedników nazwy *Polak* osobny zestaw tworzą jednostki o kategoryzacji politycznej. W jej obrębie *Polak* jest nazywany jako: *obywatel Polski* (97), *współobywatel* (4) (W, Kr, P), *patriota* (37) (L) (*w zależności od sytuacji*) (T); *nacjonalista* (3) (W, Rz, L); *narodowiec* (12) (W, P, Ł, L, K). Respondenci wymieniają również takie jednostki, jak *ojczyzna* (Ł), *kraj* (Ł), *nasze państwo* (Ł). W ankietach pojawiły się przestarzałe nazwy *Polaka*, które – jak wynika z odpowiedzi – funkcjonują przeważnie wśród obcokrajowców: *Lach* (18) (W, Kr, Rz, K, P, L, Ł) (*ale to nie w Polsce*) (P), (*niektórzy obcokrajowcy tak mówią*) (P); *Lachy* (5) (W, Kr, P, Rz) (W) (*używają inne narody*) (P); *Lechita* (7) (P, T, Kr, Ł); *Laszek* (Ł). Studencki odpowiednik – *potomek Mieszka, Piastów* (Kr) nawiązuje do postaci historycznych.

Kategoryzacja językowa jest reprezentowana przez wypowiedzenie określające *Polaka* w następujący sposób: *osoba biegle posługująca się językiem polskim jako ojczystym* (Rz). Z osobliwościami języka polskiego studenci wiążą nazwy *pszek* (Ł), *pszeki* (4) (P, L), które nie funkcjonują w środowisku *Polaków*, lecz wśród osób spoza Polski. Potwierdzeniem tego jest odpowiedź respondenta z Poznania: *chodzi o nagromadzenie głosek, sz, cz w języku polskim, ale o sobie Polak nie powie tak prawie nigdy* (P). Student rzeszowski podaje cechę *Polaka*: *często klnie, ale jednocześnie uzasadnia: ale niespecjalnie, tyle, że nasze przekleństwa mają cudowne brzmienie grozy* (Rz). Przy nazywaniu *Polaka* studenci odwołują się również do kategorii taksonomicznej: *człowiek* (10) (W, Rz, K, Ł, Kr), *chłopak* (Rz), *dziewczyna* (3) (L, P), *mężczyzna* (8) (K, L, Ł, P), *kobieta* (7) (K, L, Ł, P). Nazwa *kobieta* w dwóch odpowiedziach pojawia się z członem wartościującym: *ładna kobieta* (L), *piękna kobieta* (Ł).

Wśród studentów rzeszowskich i krakowskich 4 razy używane jest określenie *biało-czerwony* (3) (Rz, Kr, T) jako odpowiednik wyrazu *Polak*. Za poczuciem przynależności wspólnotowej i etnicznej do Słowian przemawiają takie studenckie odpowiedniki wyrazu *Polak*, jak: *Słowianie* (2) (W, Rz), *Słowianin* (17) (W, Rz, Kr, Ł, P, T, L), *Słowianka* (12) (W, P, L, Ł, K), *Słowianki* (2) (Rz). O deklaracji poczucia przynależności do wspólnoty Unii Europejskiej świadczą następujące synonimy: *Europejczyk* (L), *Europejka* (L), *zachodni Europejczycy* (P), *Europejczycy* (Ł). W ankietach 3 razy – jako odpowiednik nazwy *Polak* – jest rejestrowany etnonim *Rosjanin* (3); według studentów, jest on używany *przez obcokrajowców, którzy się pomylą* (W), *prawie* (P), *na drugiej półkuli, gdzie nas nie rozróżniają* (K).

Studenci podają również odpowiedniki etnonimu *Polak* ujawniające opozycję „swój – obcy/inny”. Do kategorii „swój” zaliczamy takie np. studenckie odpowiedniki rejestrowane w ankietach: *rodak* (163), *rodaczka* (10) (P, Kr, L, K, Rz, W), *rodacy* (3) (Rz, L), *krajan* (28), *krajanka* (W, L), *swój* (24), *nasz* (33), *swoja* (2) (Rz), *nasi* (7) (P, Ł, L, Rz), *nasza* (10) (Rz, Ł, P), *my* (3) (L, P, T) (*jeżeli mówca jest Polakiem*) (T), *swojak* (2) (L, Ł), *swojski* (Ł). Autostereotypowe postrzeganie Polaka jako „swojego” potwierdzają też używane do nazywania *Polaka* wyrażenia – *swój człowiek* (2) (L, P), *nasz człowiek* (L), (*gdy spotyka się Polaka będąc za granicą*). W zakresie kategorii „swój” umieszczamy również ankietowe przykłady o konotacji pozytywnej – *pobratymiec* (W), *brat* (17) (L, Ł, W, Kr, K, P, Rz), *bracia Polacy* (2) (L, P), *wąsowe bracia* (Ł), *braterek* (K), *siostra* (6) (Rz, Ł, P), *rodzina* (2) (Ł, L), *tutejszy* (3) (Rz, Ł), *miejscowy* (Rz), *sąsiad* (4) (Ł, Rz, T), *somsiad* (5) (Rz, Ł). Do ostatniego odpowiednika jeden z respondentów dodaje: *to takie żartobliwe określenie z memów* (Rz). Przyjacielskie nastawienie młodzieży do Polaków odzwierciedlają jednostkowe synonimy: *kolega* (Ł), *kumpel* (W), *kompan* (Ł). Na tle wszystkich odpowiedników analizowanego etnonimu wyróżnia się wyraz *nosacz* (14) (Ł, P, L, K, W, T, Kr), nazywający Polaka zwierzęciem, które często jest umieszczane w różnego rodzaju memach w Internecie. Jako odpowiedniki nazwy *Polak* w odpowiedziach ankietowych są wyrazy z konotacją ujemną określające sytuację finansową Polaków: *biedak* (4) (Rz, P, L), *biedaczek* (2) (Rz), *biedacy ze wschodu* (Rz). W odpowiedziach dwóch studentów z Lublina i Torunia znajdujemy wyraz *emigrant* (2) (L, T).

Studenci krakowscy proponują 2 leksemy określające wyborców partii „Prawo i Sprawiedliwość” oraz „Platforma Obywatelska”: *pisowiec* (Kr), *peowiec* (Kr). Szereg wyrazów nazywa Polaka ze względu na cechy psychospołeczne, układające się w pola antonimiczne: *pracoholik* (W), *pracowity* (Kr), *pracuś* (Rz), *robot* (L), *nierób* (4) (Ł, L, Kr), *leń* (2) (Ł, P), *bezrobotny* (W). Jedno określenie nawiązuje do państwa, do którego Polacy często wyjeżdżają w celach zarobkowych – *ci, co pracują na zmywaku (przeważnie w Wielkiej Brytanii)* (W). Do nominacji Polaka studenci używają również wyrazów oznaczających przekonania religijne: *katolik* (5) (Rz, Ł, P, T), *chrześcijanin* (Rz). Do nazywania Polaka student z Katowic proponuje używać jednostki *społecznik* (K). Jeden raz pojawia się cytata z kultowego filmu „Seksmisja” – „*nasi tu byli*” (P). Zdarzają się również przymiotnikowe określenia Polaka, przemawiające za tym, że, z jednej strony, Polak jest *inteligentny* (Kr), *prawdziwy* (2) (Kr, T), *sprytny* (Kr), a z drugiej – *skąpy* (P), *opóźniony* (Ł). Dwa leksemy zaproponowane do nazywania Polaka odnoszą się do symbolu narodowy oraz do słów znanej piosenki *Hej, sokoły: orły* (3) (P, T), *sokoły* (P).

Konotację dodatnią mają takie nazwy ankietowe Polaka, jak: *romantyk* (2) (Kr, L), *król* (K), *superman* (Rz). Wśród ankietowych odpowiedników etnonimu *Polak* o konotacji negatywnej znajdują się następujące nazwy: *złodziej* (29) (P, L, Ł, Rz, W, T, Kr), *cwaniak* (9) (P, L, Ł, Rz, W, T), *alkoholik* (5) (W, P, L), *pijak* (14) (Rz, L,

Ł, P, T), *bandyta* (Ł), *kręt* (Ł), *idiota* (Ł). Z rzadka do zastępowania nazwy Polak studenci proponują utarte związki wyrazowe, np. *matka-Polka* (3) (Rz, K, L, T), *złota rączka* (T). Pierwszy nawiązuje do tradycji narodowej, drugi – do sprawności mentalnych i technicznych.

Sposoby nazywania Ukraińca

W tej części artykułu analizie poddajemy odpowiedzi 769 respondentów (64,4%), nie odpowiedziało jednak 426 (35,6%). Na zebrany materiał składa się łącznie 930 jednostek badawczych, które polscy studenci proponują używać do nominacji Ukraińca. We wszystkich grupach badawczych są jednostki wskazujące na opozycję „swój – obcy/inny”: *obcokrajowiec* (71) (*bardzo ogólnikowo*) (W), *cudzoziemiec* (28). Zdystansowany stosunek Polaków do Ukraińców potwierdzają też takie jednostki, jak: *obcy* (10) (W, K, Ł, P), *inny* (2) (W, Ł) *osoba z innego kraju* (Ł), *nie swój* (K). W przeciwieństwie do wymienionych określeń często używane są wyrazy i wyrażenia nazywające Ukraińca sąsiadem: *sąsiad* (30) (W, L, Rz, K, Kr, Ł, T) (*biorąc pod uwagę sąsiedztwo*) (W), sąsiad ze wschodu (21) (Rz, Ł, L, P), sąsiad ze wschodniej granicy (2) (K, Kr), *wschodni sąsiad* (6) (Kr, Ł), sąsiad Polski (Ł). Jedna studencka odpowiedź wskazuje na bliskie codzienne kontakty: *w życiu nie użyłem innych, choć na sąsiadów w akademiku mówię „sąsiedzi”* (L). Wyrazy określające Ukraińca jako sąsiada częściej są notowane w odpowiedziach studentów lubelskich i rzeszowskich niż u studentów łódzkich, poznańskich, wrocławskich, toruńskich, katowickich i krakowskich. Takie zmiany spowodowane są bliższym położeniem Lublina i Rzeszowa przy granicy z Ukrainą. Zaobserwowane różnice potwierdzają wpływ czynnika geograficznego na postrzeganie Ukraińca w Polsce.

Studenci ze wszystkich grup respondentów często piszą, że używają tylko wyrazu *Ukrainiec* (31), a także – *Ukraińcy* (16) (Rz, K, L, Ł, W) jako nazwy zbiorowej – *bardzo ogólnikowo* (W), *na zbiorowość* (W). W dwóch odpowiedziach studenci rzeszowscy podkreślają: *nikt z mojego otoczenia i ja nie używamy innego słowa, niż Ukrainiec* (2) (Rz). Trzej respondenci z Wrocławia i Lublina zestawiają nazwę mieszkańca i państwa *Ukraina* (3) (W, L).

Na tle wszystkich odpowiedników 15 razy pojawia się też etnonim *Rosjanin* (15) (L, Kr, Ł, K, Rz, T) i 2 razy etnonim *Rosjanka* (2) (Ł, Rz). Przytoczenie tych etnonimów studenci tłumaczą podobieństwem języków (ukraińskiego i rosyjskiego), charakterystycznym akcentem lub używaniem przez Ukraińców języka rosyjskiego, np.: *ze względu na podobny język* (T); *często pomyłka ze względu na posługiwanie się przez Ukraińców językiem rosyjskim* (Ł); *jeśli ktoś ma akcent, to nie widać, skąd jest, tylko ze wschodu* (T). Inni respondenci piszą, że takie określenia używane są z niewiedzy lub przez pomyłkę: *ewentualnie przez pomyłkę*

Rosjanin, kiedy nie jestem pewna narodowości (W); często mylone z *Rosjanami* (Ł); *Ukraińcy bywają myleni z Rosjanami, jednak nie jest to synonim, a raczej wynika z niewiedzy, uproszczeń dotyczących całego wschodu* (Ł). Dwie osoby przy wyrazie *Rosjanin* zaznaczają: *Ukraińiec z Krymu* (T); *pseudo-mieszkaniec dawnych ziem Rzeczypospolitej, które jest zasadniczo różne od Rosjanin* (P).

Jako zamienniki etnonimu *Ukraińiec* podawane są też antroponimy, np. *Sasza* (10) (Rz, K), *Saszka* (7) (*żartobliwie*) (Ł), *Wasyl* (W), *Swietłana* (2) (Ł, Rz), *Włodimir* (Rz), *Iwan* (2) (Ł), *Karyna* (2) (Ł), *Tatianka* (*żartobliwie*) (Ł), *Borys* (Ł), *Igor* (L), *Oleg* (K), *Siergiej* (2) (W, Kr). Jak widać z powyższych przykładów, antroponimy występują w 6 grupach badawczych, oprócz poznańskiej i toruńskiej. Niektórzy z respondentów piszą: *używam imienia tej osoby* (2) (W); *człowiek po imieniu* (Ł); *imię konkretnego człowieka* (Ł), *typowe ukraińskie imiona* (Rz); *imię, jeśli chodzi o konkretną osobę* (L), *po prostu imię tej osoby, jeśli się je zna* (K).

Heterostereotypowy obraz Ukraińca-imigranta jest kształtowany za pomocą następujących jednostek: *imigrant* (25) (P, M, L, Ł, K), *imigranci ze wschodu* (W). Jedna respondentka z Łodzi tłumaczy: *nie słyszałam synonimów tego słowa, choć czasami w mediach są mianem „imigrantów”, ale nie dotyczy to tylko jednej narodowości* (Ł). Do szeregu wyrazów określających Ukraińca ze względu na imigrację należą też takie, jak: *uchodźca* (14) (W, Rz, K, L, P, T), *przyjezdny* (4) (Ł, K, Rz, W) (*w kontekście Ukraińców mieszkających lub pracujących w Polsce*) (W). Podając wyraz *uchodźca*, respondenci tłumaczą swój wybór tym, że tak ogólnie mówi się o ludziach pochodzących ze Wschodu, dodając, że *mówią tak ogólnie o ludziach zza wschodniej granicy, bez rozróżnienia narodowości, co zwykle chodzi o Ukraińców* (W), tylko niektórzy nazywają Ukraińców *uchodźcami* (P).

W badanym materiale ankietowym wyodrębni się zestaw jednostek o konotacjach historycznych. Są to np. *banderowiec* (22) (Rz, P, K, L, W, T, Kr), *banderowcy* (13) (Ł, W, Rz, L). Podając te wyrazy, studenci dopowiadają, że są to: *zazwyczaj określenie pejoratywne* (Rz); *obraźliwie na nacjonalistów* (Ł), *do niektórych Ukraińców nastawionych antypolsko* (Ł). Niektórzy respondenci dodają, że nie powinno się w ten sposób mówić lub że oni sami nie używają takich wyrazów: *mówi się tylko Ukraińiec, ale jednak mi się przypomniało – banderowiec, upowiec, ale tak się nie powinno mówić* (P); *używam tylko Ukraińiec, ale słyszałam osoby, które nazywają Ukraińców banderowcami* (P); *nie ja, słyszałem u innych ludzi* (W). Pięciokrotnie pojawia się nazwa *upowiec* (5) (K, L, Rz, T), którą odnotowują respondenci z Krakowa, Lublina, Rzeszowa i Torunia. Studenci z 6 środowisk 16 razy podają wyraz *kozak* (16) (P, L, Rz, K, Kr, W). Kolejne synonimy o konotacji historycznej są używane we wszystkich środowiskach objętych badaniami: *Rusek* (67), *ruski* (34). Przytaczając ostatni synonim, respondent komentuje: *czasami słyszę, że mieszkańców wschodnich terenów generalizuje się pogardliwym „ruski”* (P). Mniej reprezentowane wśród studentów są jednostki: *rusin* (7) (W, P, Ł, K, Rz), *ruska* (10) (W, Rz, L, Ł, K, P), *ruscy* (6) (W, Ł, Rz). Postawa studencka wobec

używania wyrazu „ruscy” jest taka: *ale uważam, że nie należą do zbyt grzecznych, moja koleżanka Rosjanka uważała to za obrazę* (Rz). Skrótowiec UPA (5) (W, Kr, Ł) jest notowany 5 razy, ale tylko w środowisku studentów wrocławskich, krakowskich i lubelskich.

Poprzez podanie przez studentów takich jednostek, jak *erasmus* (6) (Rz, K, Ł), *erazmusa* (Ł), *student zza granicy* (T), *studenci ze wschodu* (2) (W) potwierdza się wyobrażenie o Ukraińcu w świetle edukacji.

Wysokie notowanie w odpowiedziach ankietowych mają wyrażenia o kategorii geograficznej, np. *mieszkaniec Ukrainy* (37) (Rz, K, Ł, Kr, P, L, T), *mieszkańcy Ukrainy* (2) (W), *mieszkaniec Zachodu* (W), *mieszkaniec Wschodu* (W).

Kategoryzację polityczną odzwierciedlają następujące przykłady: *obywatel Ukrainy* (24), *obywatel Europy Wschodniej* (W). Rzadziej studenci podają nazwy kategoryzujące narodowościowo – *osoba narodowości ukraińskiej* (2) (Kr, P), oraz językowo – *osoba biegle posługująca się językiem ukraińskim jako językiem ojczystym* (Rz), *mówiący po rosyjsku* (W). Kryterium etniczne brane jest pod uwagę w niektórych wyrażeniach występujących w odpowiedziach respondentów z Rzeszowa: *człowiek pochodzący z Ukrainy* (Rz), *kobieta pochodząca z Ukrainy* (Rz), *mężczyzna pochodzący z Ukrainy* (Rz). Do sposobu wymowy Ukraińców nawiązują takie ich odpowiedniki: *zaciągacz* (K), *mieszkaniec ze wschodnim akcentem* (T), *szoszon* (19) (P, L, Kr, Ł, K, Rz). Warto zauważyć, że najczęściej wyraz *szoszon* pojawia się w odpowiedziach grupy rzeszowskiej (7 razy) i lubelskiej (6 razy). Bliskie położenie Lublina i Rzeszowa przy granicy powoduje częstsze językowe kontakty z Ukraińcami. Jeden z respondentów z Łodzi podaje następujące uzasadnienie: *mi znajomi tłumaczyli, że to ze względu na powtarzane przez Ukraińców słowo szo, czyli nie ma być to określenie obraźliwe* (Ł). Jeden student jako zastępnik podaje wyraz *szon* (Rz), który, według niego nawiązuje do charakterystycznego „co” w języku ukraińskim (Rz). Do kategorii taksonomicznej odsyłają następujące synonimy wyrazu *Ukrainiec*: *człowiek* (6) (P, Ł, Rz, W), *kobieta* (5) (K, P, Kr, Ł), *mężczyzna* (6) (K, Ł, P, L, Kr, Rz), *chłopak* (2) (W, Kr), *dziewczyna* (W).

Można przypuszczać, że geograficzne bliskie położenie Lublina i Rzeszowa spowodowało odnotowanie w odpowiedziach studentów z tych miast więcej zastępników o konotacji ujemnej: *holota* (L), *mafia* (Rz), *bydło* (Rz), *przybłąda* (2) (Rz), *kaban* (8) (Rz). Jednak trzeba zaznaczyć, że w grupie lubelskiej używane są również odpowiedniki nazwy *Ukrainiec* wartościowane dodatnio: *fajni ludzie* (L), *miłe społeczeństwo* (L).

Za przyjacielskim nastawieniem polskich studentów do Ukraińców przemawiają przykłady wyekscerpowane z odpowiedzi respondentów rzeszowskich, krakowskich, lubelskich i wrocławskich: *przyjaciel ze wschodu* (2) (Rz, Kr), *kolega* (2) (L, W), *towarzysz ze wschodu* (Rz). Opozycję „swój – obcy” ilustrują podawane przez ankietowanych nazwy Ukraińca (Ukraińców): *bracia Słowianie* (K), *brat Słowianin* (Ł), *bracia Ukraińcy* (Kr) *bracia wschodni* (Ł), *brat (wspólna historia)* (T), *brat ze*

wschodu (Ł), *siostra ze wschodu* (Ł). Postrzeżenie Ukraińca w kategoriach *brat*, *siostra* pojawia się w odpowiedziach respondentów z Katowic, Torunia, Łodzi i Krakowa. Te studenckie synonimy uwidoczniają konstruowanie bardziej pozytywnego wizerunku Ukraińca proporcjonalnie do zwiększenia odległości miast od granicy z Ukrainą, a więc – pośrednie kontakty w porównaniu do np. Lublina czy Rzeszowa. W grupie rzeszowskiej jeden raz pojawia się odpowiednik *swój* (Rz), a określenia *nasz* (W), *nasi* (K) znajdujemy w odpowiedziach grupy wrocławskiej i katowickiej. W kategorii „swój” mieszczą się również zastępniki słowa *Ukraińiec* zaproponowane przez studentów katowickich i poznańskich, np. wyraz *ziemlak* (2) (K, P), a przez studenta z Rzeszowa – *miejscowy* (Rz). Studenci zwracają uwagę na przynależność Ukraińców do wspólnoty Słowian, co potwierdzają nazwy: *Słowianie* (W), *Słowianin* (7) (W, Rz, Kr, T, P), *wschodni Słowianin* (Ł), *Słowianka* (3) (W, Ł, K).

Przestrzenne oddalenie Łodzi, Poznania, Torunia, Wrocławia i Krakowa od Ukrainy oraz postrzeżenie siebie w kategorii Zachód, a Ukrainy – Wschód wpłynęło na wystąpienie w odpowiedziach jednostek oznaczających dystans: *ci ze wschodu* (2) (Ł, L), *osoba ze wschodniej granicy* (Ł), *osoba mieszkająca na kresach* (Ł), *ten, ta ze wschodu* (2) (P), *osoba ze Wschodu* (6) (P, T, L, Rz), *ktoś ze wschodu* (2) (T), *ludzie Wschodu* (2) (W, Kr). Jedno wyrażenie nazywa Ukraińca *prawie wschodniak* (2) (K, Kr). Postrzeżenie Ukraińców jako mieszkańców Kresów uwidoczni się w nazewnictwie typu: *kresowiec* (2) (W, Ł), *kresowiak* (2) (K, P) (*na starszych dawnych Ukraińców* (K)). Do nazywania Ukraińca studenci również proponują wyrażenia odsyłające do obecnej sytuacji na Ukrainie: *osoba uciekająca przed wojną* (W) czy *ci, co przyjechali do Polsce i zarabiać na utrzymanie swoje i swojej rodziny* (Ł).

Kilka wyrażen, podanych przez respondentów w funkcji synonimicznej, dotyczy sytuacji finansowej Ukraińców: *człowiek w trudnej sytuacji majątkowej* (L), *biedak* (7) (Rz, T, K). Do aspektu „wygląd zewnętrzny” Ukraińca nawiązują takie studenckie odpowiedniki, jak: *brudas* (20) (P, K, Ł, L, Rz, W, T), ale respondenci tłumaczą: *nie ja używam takiego określenia, ale słyszałam je* (Ł), *inni (znajomi) używają niestety określenia brudas* (W). Respondenci wspominają również o nazwach mieszkańców miast i regionów, np. *kijowianin* (5) (K, W, Rz), *Wołyńskiak* (P). Jeden student z Krakowa podaje wyraz złożony z członu Krym – *krym-ówka* (Kr).

Niektóre wyrazy określające Ukraińca odsyłają do aspektu psychospołecznego, a mianowicie – nawiązują do cechy „pracowitość”: *pracownik* (3) (Ł), *robotnik* (3) (K, L, T), *robot* (12) (P, T, L, Ł, K, W), *leniwi* (W).

Wnioski

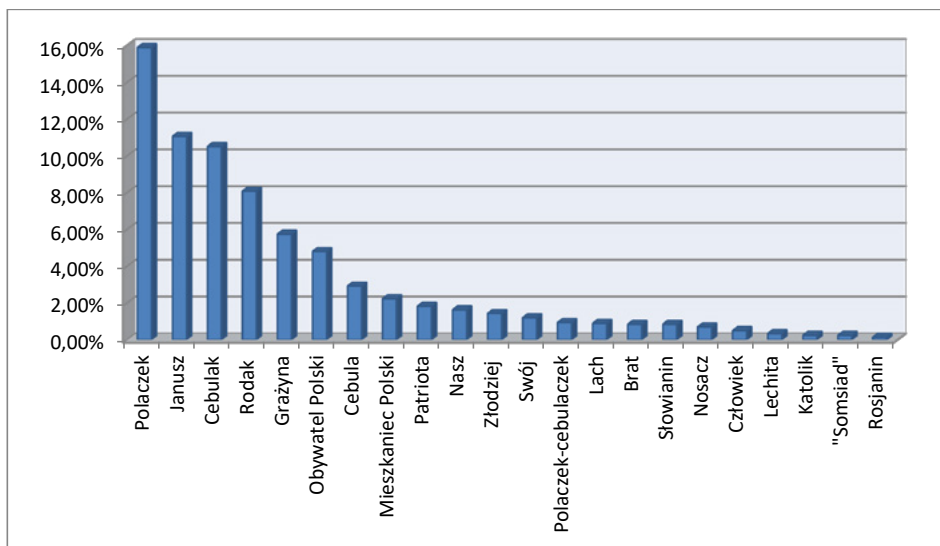
Zebrany materiał ankietowy potwierdza utrwalenie w świadomości językowej młodych Polaków szerokiego zasobu słownictwa służącego do nominacji Polaka/Ukraińca. W ujęciu autostereotypowym (wykres 1, wykres 3) wśród wyrazów do-

minujących lokuje się słowo *Polaczek* (15,9%), który – *notabene* – jest rejestrowany w jednym ze słowników synonimów języka polskiego. Wysoką pozycję w rankingu synonimów nazwy *Polak* zajmują kolokwialne wyrazy *cebulak* (10,51%), *cebula* (2,92%). Spośród zaproponowanych antroponimów przeważają imiona *Janusz* (11,06%) i *Grażyna* (5,75%), które reprezentują, według polskich studentów, typowych Polaków (męża i żonę). Wysoko notowane przy podejściu autostereotypowym są wyrazy *rodak* (8,08%), *krajan* (1,4%) odzwierciedlające opozycję „swój – obcy”. Przy podejściu heterostereotypowym (wykres 2, wykres 4) wyrazu *rodak* nie ujawniono, a wyraz *krajan* pojawia się 1 raz (0,1%). Polscy studenci jako synonim etnonimu *Polak* wymieniają wyraz o konotacji historycznej – *Lach* (0,9%), którego – jak widać z odpowiedzi – używają przeważnie osoby spoza Polski. Jako zastępniki wyrazu *Polak* pojawiają się również określenia o konotacji negatywnej, np. *złodziej*, *cwaniak* i in. Zarówno w ujęciu autostereotypowym, jak i heterostereotypowym często używane są synonimy Polaka/Ukraińca o kategoryzacji geograficznej – *mieszkaniec Polski* (2,2%), *mieszkaniec Ukrainy* (3,97%), oraz politycznej – *obywatel Polski* (4,8%), *obywatel Ukrainy* (2,6%). Wśród zastępników etnonimu *Polak* wysoką pozycję zajmuje też wyraz *patriota*. Podejście heterostereotypowe ujawniło, że w świadomości językowej istnieje wizja Ukraińca-sąsiada, ponieważ respondenci podali 60 (6,45%) wyrażen (np. *sąsiad*, *sąsiad ze wschodu*, *wschodni sąsiad* i in.). Przy nominacji Ukraińca pozycję dominującą zajmują również studenckie zastępniki *obcokrajowiec* (7,6%), *cudzoziemiec* (3,01%), *obcy* (1,07%), które potwierdzają postrzeganie Ukraińca jako osoby spoza polskiej wspólnoty, a więc – w świetle opozycji „swój – obcy”. Wśród synonimów o konotacji historycznej z Ukraińcem polska młodzież wiąże wyraz *rusek* (7,2%), *ruski* (3,65%), rzadziej – *banderowcy* (2,36%). Jako odpowiednik etnonimu *Ukraińiec* występuje wyraz *imigrant* (2,7%), jednak respondenci argumentują, że tak się mówi ogólnie na ludzi przyjeżdżających ze Wschodu, nie tylko na Ukraińców. Często w ujęciu heterostereotypowym studenci wspominają, że nie używają innych wyrazów oprócz wyrazu *Ukraińiec* (3,33%). Antroponimy dla Ukraińca, w porównaniu do Polaka, nie są ilościowo reprezentatywne, dominuje wśród nich imię męskie *Sasza* (1,07%). Przy obu podejściach – auto- i heterostereotypowym – notowany jest etnonim *Rosjanin*, jednak w przypadku Ukraińca (1,61%) liczba przytoczeń tego wyrazu jest wyższa niż w przypadku Polaka (0,14%). Podając synonim *Rosjanin*, respondenci jednocześnie uzasadniają używanie tego słowa pomyłką lub niewiedzą. Dla obu etnonimów studenci podają wspólnotowe nazwy *Słowianin*, *Słowianie*, ale słów *Europejczyk*, *Europejczycy* proponują używać tylko zamiast słowa *Polak*. O przyjacielskim nastawieniu młodych Polaków do Ukraińców świadczy szereg wyrazów takich, jak: *przyjaciel ze wschodu*, *kolega*, *towarzysz ze wschodu*. Można przypuszczać, że ostatniego odpowiednika studenci używają w znaczeniu „kolega, kompan”, dlatego umieszczamy go w jednym szeregu z wyrazami *przyjaciel*, *kolega*. Postrzeganie Ukraińców przez pryzmat kontaktów edukacyjnych ilustruje

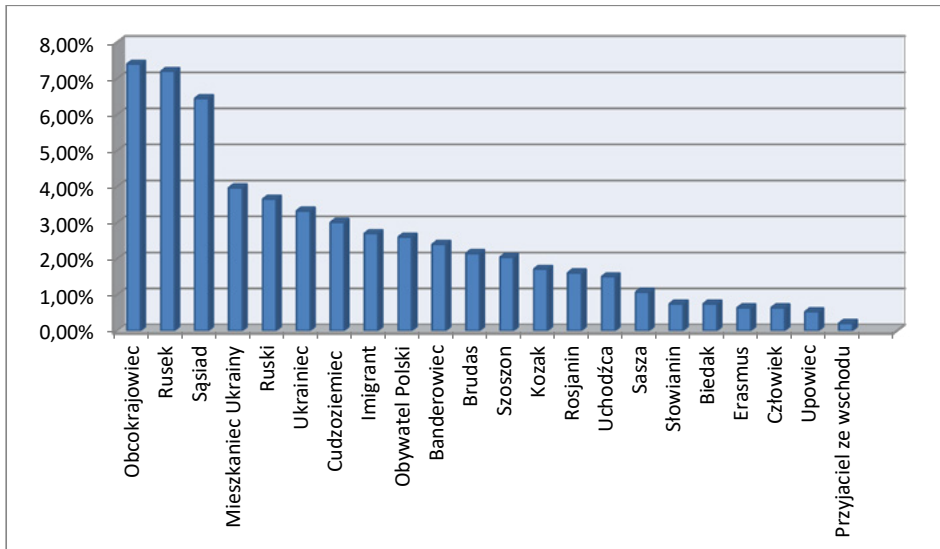
używanie jako zamienników słowa *Ukrainiec* wyrazów *erasmus*, *erazmusy*, *student ze wschodu* i in. Uwzględnienie czynnika geograficznego w analizie nazw Ukraińca umożliwiło zaobserwowanie zarysowujących się różnic między wyobrażeniami wśród studentów z zachodu i wschodu Polski. W odpowiedziach respondentów z Torunia, Łodzi, Poznania i Wrocławia częściej występują nazwy mieszczące się w kategoriach Wschód – Zachód, ponieważ Ukraińców nazywa się np. *ci ze wschodu*, *osoba ze wschodniej granicy*, *osoba ze Wschodu*, *ktos z wschodu*, *ludzie Wschodu* i in. Bliższe geograficzne usytuowanie Rzeszowa i Lublina przy granicy z Ukrainą uwarunkowało w ankietach studentów rzeszowskich i lubelskich częstsze nazywanie Ukraińca *sąsiadem* (wykres 4). Heterostereotypowy obraz Ukraińca wśród studentów z Rzeszowa i Lublina jest ambiwalentny, jednak studenckie synonimy o konotacji ujemnej (np. *holota*, *mafia*, *przybłęda* i in.) dominują nad odpowiednikami o konotacji dodatniej (np. *fajni ludzie*, *mile społeczeństwo*). Ze względu na częstsze kontakty językowe i używanie przez Ukraińców języka ukraińskiego w Lublinie i Rzeszowie wśród studentów lubelskich i rzeszowskich wyraz *szoszon* ma wysoką frekwencję. Na podstawie odpowiedników Ukraińca proponowanych przez studentów z Katowic, Torunia, Łodzi i Krakowa można wnioskować o kształtowaniu się heterostereotypowego obrazu, w którym dominują cechy pozytywne (np. *brat ze wschodu*, *siostra* i in.). Przyczyną takiego stanu rzeczy może być oddalenie tych miast od Ukrainy, a więc rzadsze, pośrednie kontakty z Ukraińcami.

Wykaz skrótów

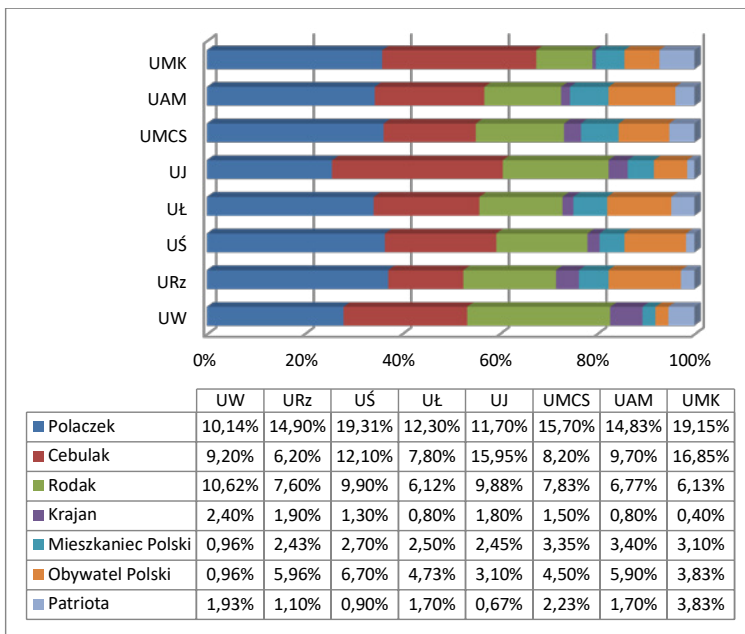
- K – Katowice
- Kr – Kraków
- L – Lublin
- Ł – Łódź
- P – Poznań
- Rz – Rzeszów
- T – Toruń
- W – Wrocław
- UAM – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
- UJ – Uniwersytet Jagielloński
- UMCS – Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
- UMK – Uniwersytet Mikołaja Kopernika
- UŁ – Uniwersytet Łódzki
- URz – Uniwersytet Rzeszowski
- UŚ – Uniwersytet Śląski
- UW – Uniwersytet Wrocławski

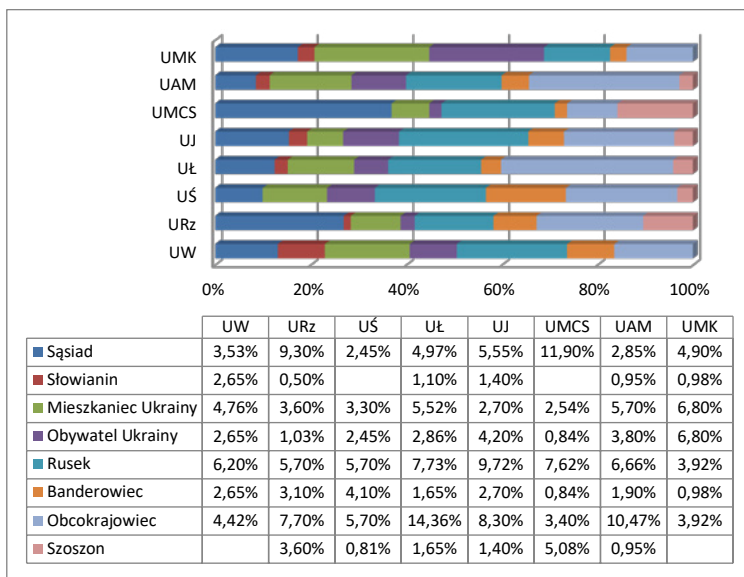
Wykres 1. Odpowiedniki etnonimu *Polak* w świadomości językowej studentów z ośmiu polskich uczelni

Wykres 2. Odpowiedniki etnonimu *Ukraińiec* w świadomości językowej studentów z ośmiu polskich uczelni

Wykres 3. Najczęstsze studenckie wyrazy zastępcze etnonimu *Polak* w różnych regionach Polski

Wykres 4. Najczęstsze studenckie wyrazy zastępcze etnonimu *Ukrainiec* w różnych regionach Polski

Literatura

- Bartmiński J., 2006, *Semantyka i polityka. Nowy profil polskiego stereotypu Ukraińca* [w:] *Przemiany języka na tle przemian współczesnej kultury*, red. K. Ożóg, E. Oronowicz-Kida, Rzeszów, s. 191–211.
- Bartmiński J., 2007, *Językowe podstawy obrazu świata*, Lublin.
- Bartmiński J., 2014a, *Ankieta jako pomocnicze narzędzie rekonstrukcji językowego obrazu świata* [w:] *Wartości w językowym obrazie świata Słowian i ich sąsiadów*, t. 3: *Problemy eksplikowania i profilowania pojęć*, red. I. Bielińska-Gardziel, S. Niebrzegowska-Bartmińska, J. Szadura, Lublin, s. 279–308.
- Bartmiński J., 2014b, *Wybrane koncepty w świetle danych ankietowych: Europa, Europejczyk, ojczyzna, Polska, Polak, świat, Wschód, Zachód* [w:] *Polskie wartości w europejskiej aksjosferze*, red. S. Niebrzegowska-Bartmińska, M. Nowosad-Bakalarczyk, S. Wasiuta, Lublin, s. 248–308.
- Broniarek W., 2005, *Gdy ci słowa zabraknie. Słownik synonimów*, Warszawa.
- Fylypěts' O., 2019a, *Avtostereotyp poli' aka i heterostereotyp ukrain'ci' a v seredovyshchi toruns'kykh studentiv* [w:] *Z bliska i z daleka. Język polski w badaniach językoznawców lwowskich i toruńskich*, red. M. Gębka-Wolak, A. Krawczuk, Toruń, s. 217–234.
- Fylypěts' O., 2019b, *Etnostereotypni uī avlenni' a pro poli' aka i ukrain'ci' a sered studentiv Zheshivs'kogo universytetu (kriz' pryizmu asotstatsiī iz predmetamy)*, „Zeszyty Naukowe Prac Ukrainoznawczych”, nr 3, s. 155–165.
- Fylypec O., 2020, *Najnowszy stereotyp Ukraińca w środowisku studentów poznańskich i lubelskich* [w druku].
- Krawczuk A., 2008, *Nowe profile ukraińskiego stereotypu Polaka (na podstawie ankietowania studentów lwowskich)*, „Postscriptum Polonistyczne”, nr 1 (1), s. 147–170.
- Paćławska E., 2009, *Ukraińiec w oczach studentów na wschodzie i zachodzie Polski* [w:] *Stereotypy w języku i w kulturze*, red. S. Niebrzegowska-Bartmińska, S. Wasiuta, Lublin, s. 65–80.
- Szadura J., 1993, *Z badań nad autostereotypem Polaka: kryteria polskości* [w:] *Nazwy wartości: studia leksykalno-semantyczne*, red. J. Bartmiński, M. Mazurkiewicz-Brzozowska, Lublin, s. 239–256.

THE WAYS OF NAMING A POLE AND A UKRAINIAN IN THE STATEMENTS OF POLISH STUDENTS

Summary

The article is devoted to the ways in which Polish students call a Pole and a Ukrainian. The researchers (2390 surveys) were conducted among 1195 students from 8 Polish universities: Rzeszów University, University of Silesia, University of Wrocław, Jagiellonian University, University of Łódź, Adam Mickiewicz University in Poznań, Nicolaus Copernicus University in Toruń and Maria Curie-Skłodowska University in Lublin. The research material covers a total of 2946 units. As equivalent of the words *Pole/Ukrainian*, students give names of geographical categorization – *mieszkaniec Polski/mieszkaniec Ukrainy* and of political categorization – *obywatel Polski/obywatel Ukrainy* and others. To name a Pole, they propose the words *rodak, krajan, nasz* realizing the „native-foreign” opposition. There are often equivalent of researched ethnonyms in the form of diminutives, metaphors and antroponyms, e.g. *Polaczek, patriota, cebulak, cebula, Janusz, Grażyna, Lach*. Calling a Ukrainian,

such student terms dominate: *sąsiad*, *obcokrajowiec*, *cudzoziemiec*, *rusek*, *ruski*, *Ukrainiec* and others. The definition of a Ukrainian as a neighbor appears more often in the group of students from Rzeszów and Lublin and rarely from Poznań, Katowice, Wrocław, Toruń, Kraków and Łódź. The spacy location of Toruń, Łódź, Poznań and Wrocław in the West of Poland determines the perception of a Ukrainian by the students from these cities in the category East – West: *ci ze wschodu*, *osoba ze wschodniej granicy*, *osoba ze Wschodu* and others. Thus, the place of residence of stereotype carriers determines the character of these latter.

Key words: ways of calling a Pole, ways of calling a Ukrainian, Polish students, survey